

ปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน

ของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร

พระมหาไพศาล นาสุริวงศ์*

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร 2) เปรียบเทียบผลการดำเนินงาน 3) ปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน และ 4) ปัญหาอุปสรรคและแนวทางการบริหารจัดการวัด การวิจัยเชิงปริมาณมีกลุ่มตัวอย่างจำนวน 382 ตัวอย่างได้แก่ พระภิกษุ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพมีกลุ่มผู้ให้ข้อมูลจำนวน 14 ตัวอย่าง สถิติที่ใช้คือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณเชิงเส้นตรง ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน ของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ ปัจจัยการประสานงาน ปัจจัยการตัดสินใจ ปัจจัยการจัดองค์การ ปัจจัยการจูงใจ และ ปัจจัยการรายงาน

คำสำคัญ : ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงาน/ วัดอารามราษฎร์/ กรุงเทพมหานคร

Managerial Factors Affecting the Work Performances of the Non-Royal Patronage Monasteries in the Bangkok Metropolitan Administration Area

Phramaha Phisan Nasurivong**

Abstract

This research aimed to: 1) Examine the performance levels of non-royal patronage monasteries in Bangkok; 2) Compare the monasteries' performances; 3) Investigate the factors that affect the monasteries' performances, and 4) Identify the problems, obstacles, and approach of the monasteries' performances. The quantitative methodology had 382 sample respondents who were monks, while the qualitative methodology had 14 informants. Statistics used were frequency, percentage, mean, standard deviation, one-way ANOVA and multiple linear regression. The results showed that there were five factors which had a statistically significant effect on the performance of Bangkok's private monasteries at the 0.05

* นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีปทุม

** Ph.D.P.A. Doctor of Philosophy (Public Administration), Sripatum University

significance level: coordinating factor; decision factor; organization structure factor; motivation factor, and reporting factor.

Keywords: Factors Affecting Performances/ Private Monasteries/ Bangkok

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาโดยมีพระมหากษัตริย์เป็นเอกอัครศาสนูปถัมภก ส่งผลให้ศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติมาเป็นระยะเวลานานกว่า 700 ปี นับตั้งแต่พ่อขุนรามคำแหงมหาราชจนถึงปัจจุบัน สำหรับการนับถือพระพุทธศาสนาของไทยในปัจจุบัน แบ่งออกเป็น 2 นิกายคือ มหานิกายกับ ธรรมยุตินิกาย หรือที่เรียกว่า พระมหานิกาย กับพระธรรมยุต ซึ่งทั้ง 2 นิกายมีวัตรปฏิบัติแตกต่างกันบ้างเล็กน้อย และอยู่ภายใต้การปกครองของสมเด็จพระสังฆราชเหมือนกัน กล่าวคือ สมเด็จพระสังฆราชมาจากนิกายใดก็ได้ การดำเนินการภารกิจทางศาสนาจะใช้วัดเป็นสถานที่หลัก และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 หมวด 5 มาตรา 31 กำหนดว่าวัดมี 2 อย่างได้แก่ วัดที่ได้รับพระราชทานวิสุงคามสีมา กับ สำนักสงฆ์และมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีเจ้าอาวาสเป็นผู้แทนของวัดในกิจการทั่วไป ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองคณะสงฆ์ ร.ศ.121 หมวด 3 มาตรา 5 กำหนดวัดเป็น 3 อย่าง คือ พระอารามหลวง อารามราษฎร์ และ สำนักสงฆ์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.4)

การบริหารจัดการเพื่อให้การดำเนินการของวัดและพระสงฆ์เป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีมหาเถรสมาคมเป็นองค์กรปกครองสูงสุดในการกำกับ ดูแล ปกครองคณะสงฆ์ ซึ่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535 ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ไว้ 5 ข้อ ได้แก่ ปกครองคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยดีงาม ปกครองและกำหนดการบรรพชา สามเณรควบคุมและส่งเสริมการศาสนศึกษา การศึกษาสงเคราะห์ การเผยแผ่ การสาธารณูปการ และการสาธารณสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ รักษาหลักพระธรรมวินัยของพระพุทธศาสนา ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่น เพื่อรักษาธรรมวินัยความเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ ซึ่งจากการกำหนดอำนาจหน้าที่ดังกล่าวข้างต้น มหาเถรสมาคมจึง แบ่งงานของวัดออกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านการปกครองด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.18-19)

วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนในการปฏิบัติศาสนกิจ ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ให้แก่คนในชุมชน สั่งสอนให้เป็นคนดี ดังนั้นวัดจึงมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมไทยทั้งในอดีตและปัจจุบัน โดยเฉพาะความเชื่อถือของคนในสังคมหรือพุทธศาสนิกชนจะเคารพนับถือพระสงฆ์ว่าเป็นผู้นำทางปัญญา สามารถพัฒนาตัวตนของคนให้สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมในการดำรงชีวิตได้อย่างพอเพียงวัดมีหน้าที่ในการพัฒนา คุณธรรม ความดีของคนในสังคมให้เจริญอย่างเป็นรูปธรรม จึงทำให้วัดมีหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติตามภารกิจ 6 ด้าน ของมหาเถรสมาคมให้ครอบคลุม โดยการดำเนินการกิจ 6 ด้าน ดังกล่าวมาข้างต้น ซึ่งถือได้ว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่ครอบคลุม ได้แก่ ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ศาสนวัตถุ และศาสนพิธี (ตินาร์ บุญธรรม, 2555, น.17)

ดังนั้นการบริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในยุคสังคมเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะอารามราษฎร์ที่มีประเด็นปัญหาให้พบเห็นอยู่เสมอทั้งด้านการปกครอง และงบประมาณนั้นรวมถึงที่ต้องดูแลโดยเจ้าอาวาสต้องบริหารจัดการให้ทั้ง 6 ด้านให้ครอบคลุม จึงเป็นข้อจำกัดและความท้าทายที่น่าสนใจว่าเจ้าอาวาสอารามราษฎร์จะบริหารจัดการวัดในสภาวะปัจจุบันได้อย่างไร ต้องอาศัยบริบทของการบริหารจัดการองค์การในทางโลกมาใช้ได้อย่างไรในมิติที่เหมาะสม นอกจากนี้จากการสืบค้นเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่ามีการศึกษาการบริหารจัดการวัดที่จำแนกเฉพาะด้านมิได้ศึกษาให้ครอบคลุมการดำเนินงานทั้ง 6 ด้าน

ผู้ศึกษาวิจัยสนใจในการศึกษาระดับและเปรียบเทียบการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครให้ครอบคลุมทั้ง 6 ด้าน กอปรกับผู้ศึกษาวิจัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครจึงกำหนดกรอบการศึกษาเฉพาะอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครเพื่อเสนอแนะแนวทางการนำหลักการบริหารจัดการองค์การมาใช้ในการดำเนินงานของวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อศึกษาปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร
4. เพื่อวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร
5. เพื่อนำเสนอแนวทางการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร

วิธีการศึกษา

การศึกษานี้ใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสม โดยใช้ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างพระภิกษุของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร โดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 382 รูป สถิติที่ใช้ในการวิจัยคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว และการวิเคราะห์การถดถอยแบบพหุคูณเชิงเส้นตรง ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ เป็นการสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 14 ตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

การทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครนี้ มีการทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวัด

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการวัดโดยเฉพาะอารามราษฎร์นั้น หากต้องดำเนินการให้ครอบคลุมตามข้อกำหนดมหาเถรสมาคมด้วยแล้ว จะต้องพิจารณาแนวทางตามกรอบของปัจจัยทางการบริหารจัดการองค์การ 8 ด้าน ได้แก่ การจัดการองค์การ การจัดบุคลากร การอำนวยการ (ผู้นำการตัดสินใจ การจูงใจ) การประสานงาน การรายงาน และการมีส่วนร่วม (Gulick and Urwick, Taylor และ

Fayol, อ้างถึงใน พิทยา บวรวัฒนา, 2541, น.81-82) โดยนำมาบูรณาการในการบริหารจัดการวัด กล่าวคือ หากมีการจัดแบ่งงานออกเป็น 6 ด้าน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.215) และจัดสรรพระภิกษุเข้าทำงานหรือมอบหมายผู้รับผิดชอบให้ชัดเจนตามลักษณะงานที่จัดไว้โดยการพิจารณาจัดคนเข้าทำงานต้องเป็นไปตามความรู้ความสามารถ และความชำนาญงานของบุคคลก็จะช่วยให้การดำเนินงานสัมฤทธิ์ผล นอกจากนี้เจ้าอาวาสซึ่งเป็นผู้นำหรือผู้บริหารสูงสุดของวัด หากกำกับ ดูแล อำนวยการโดยใช้ความรู้ ชี้แนะแนวทางปฏิบัติ จูงใจ ตัดสินใจ และประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างก็จะสร้างความเลื่อมใสศรัทธาแก่ศาสนบุคคลและสาธุชนทั่วไปทั้งนี้การดำเนินงาน จำเป็นต้องมีการประสานงาน การรายงาน การสื่อสารทำความเข้าใจ การติดตามความคืบหน้าในการดำเนินงาน รวมถึงการมีส่วนร่วมกับชุมชนเนื่องจากกิจกรรมของวัดส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กับประชาชนอย่างใกล้ชิด ดังนั้นการบริหารจัดการวัดหากดำเนินการให้ครอบคลุมทั้ง 6 ด้านแล้วจะส่งผลดีในภาพรวมตามหลักธรรมาภิบาลและความรับผิดชอบต่อสังคมในบริบทของการ สร้างสรรค์ สังคม สร้างคนให้เป็นคนดี มีจริยธรรม คุณธรรม และจรรโลงพระพุทธศาสนาอย่างต่อเนื่องสืบไป (พระครูสิริจันทวิสุทธิ, 2549, น.50)

2) แนวคิดการบริหารจัดการวัด 6 ด้าน

การปฏิบัติภารกิจของวัดในปัจจุบันมีการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 จำแนก 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2554, น.215-219) ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

2.1) ด้านการปกครอง คือ การดูแล การคุ้มครอง การระงับรักษาหรือการบริหาร หรืออาจกล่าวได้ว่า การปกครอง คือ สร้างกฎเกณฑ์ในการควบคุมและส่งเสริมรักษาความเรียบร้อยดีงามโดยเป็นงานในหน้าที่ของพระสงฆ์หรือการที่ต้องปกครองดูแลพระภิกษุ สามเณรในเขตปกครองของตนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย และตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์

2.2) ด้านการศาสนศึกษา คือ การศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัยในพระพุทธศาสนาของบรรพชิตและคฤหัสถ์หรือการศึกษาเล่าเรียนพระปริยัติสัทธรรม ซึ่งเป็นหนึ่งในสังฆธรรม 3 ของบรรพชิตและคฤหัสถ์ แต่ในปัจจุบันหลักการ แบ่งการศึกษาพระปริยัติธรรมเป็น 3 แผนก คือ แผนกธรรม แผนกบาลี และแผนกปริยัติสามัญ

2.3) ด้านการศึกษาสงเคราะห์ คือ การจัดการศึกษาเพื่อช่วยเหลือเกื้อกูลหรืออุดหนุนจนเจือ การศึกษาอื่นโดยการสงเคราะห์ประชาชนให้ได้รับการศึกษา ด้วยวิธีการอาศัยศาลา หรือเสนาสนะใดๆ ของวัดโรงเรียนหรือพระสงฆ์ ซึ่งเป็นภารกิจที่วัดและคณะสงฆ์ให้การสนับสนุนแก่สังคม ด้านการศึกษาที่นอกเหนือจากปริยัติธรรม

2.4) ด้านการเผยแผ่ คือการประกาศให้ทราบ โดยกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์ในปัจจุบัน วัดและคณะสงฆ์มีการดำเนินการทั้งแบบประเพณีและปรับปรุงให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันโดยอาจจัดในรูปแบบคณะหรือหน่วยงานจัดก็ได้

2.5) ด้านการสาธารณูปการ คือการก่อสร้างและการบูรณปฏิสังขรณ์ศาสนสถานของสงฆ์เช่นโบสถ์วิหาร

2.6) ด้านการสาธารณสุขสงเคราะห์ คือการดำเนินกิจการเพื่อให้เป็นสาธารณะประโยชน์ของงานหรือของบุคคลหรือคณะบุคคล ทั้งที่เป็นคำแนะนำ คำสอน ความคิดและวัตถุสิ่งของ ตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนาจัดเป็นสาธารณประโยชน์ทั้งนั้น

3) การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management)

การบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) คือ การปรับเปลี่ยนการบริหารจัดการภาครัฐโดยนำหลักการเพิ่มประสิทธิภาพของระบบราชการและการแสวงหาประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการที่มุ่งสู่ความเป็นเลิศ โดยการนำเอาแนวทางหรือวิธีการบริหารงานของภาคเอกชนมาปรับใช้กับการบริหารงานภาครัฐ เช่น การบริหารงานแบบมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ การบริหารงานแบบมืออาชีพ การคำนึงถึงหลักความคุ้มค่า การจัดการโครงสร้างที่กะทัดรัดและแนวราบ การเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามาแข่งขันการให้บริการสาธารณะ การให้ความสำคัญต่อค่านิยมจรรยาบรรณวิชาชีพ คุณธรรมและจริยธรรม ตลอดจนการมุ่งเน้นการให้บริการแก่ประชาชน โดยคำนึงถึงคุณภาพเป็นสำคัญ (บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ, 2557, ออนไลน์) ทั้งนี้หลักการสำคัญของแนวคิดการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) 4 หลักการสำคัญ และ 10 หลักการย่อย มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2559, ออนไลน์)

3.1) การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ประกอบด้วย

3.1.1) ประสิทธิภาพ (Efficiency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด เกิดผลผลิตที่คุ้มค่าต่อการลงทุนและบังเกิดประโยชน์สูงสุดต่อส่วนรวม ทั้งนี้ ต้องมีการลดขั้นตอนและระยะเวลาในการปฏิบัติงานเพื่ออำนวยความสะดวก และลดภาระค่าใช้จ่าย ตลอดจนยกเลิกภารกิจที่ล้าสมัยและไม่มีความจำเป็น

3.1.2) ประสิทธิภาพ (Effectiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีวิสัยทัศน์เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่าย ปฏิบัติหน้าที่ตามพันธกิจให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ มีการวางแผนการปฏิบัติงานที่ชัดเจนและอยู่ในระดับที่ตอบสนองต่อความคาดหวังของประชาชน สร้างกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบและมีมาตรฐาน มีการจัดการความเสี่ยงและมุ่งเน้นผลการปฏิบัติงานเป็นเลิศ รวมถึงมีการติดตามประเมินผลและพัฒนาปรับปรุงการปฏิบัติงานให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

3.1.3) การตอบสนอง (Responsiveness) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถให้บริการได้อย่างมีคุณภาพ สามารถดำเนินการแล้วเสร็จภายในระยะเวลาที่กำหนด สร้างความเชื่อมั่นไว้วางใจ รวมถึงตอบสนองตามความคาดหวัง/ความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีความหลากหลายและมีความแตกต่างกันได้อย่างเหมาะสม

3.2) ค่านิยมประชาธิปไตย (Democratic Value) ประกอบด้วย

3.2.1) ภาระรับผิดชอบ/สามารถตรวจสอบได้ (Accountability) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องสามารถตอบคำถามและชี้แจงได้เมื่อมีข้อสงสัย รวมทั้งต้องมีการจัดวางระบบการรายงานความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ตามเป้า หมาย ที่กำหนดไว้ต่อสาธารณะเพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบและการให้ทุนให้โทษ ตลอดจนมีการจัดเตรียมระบบการแก้ไขหรือบรรเทาปัญหาและผลกระทบใด ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น

3.2.2 เปิดเผย/โปร่งใส (Transparency) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องปฏิบัติงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ตรงไปตรงมา รวมทั้งต้องมีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นและ

เชื่อถือได้ให้ประชาชนได้ รับทราบอย่างสม่ำเสมอ ตลอดจนวางระบบให้การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวเป็นไปโดยง่าย

3.2.3) หลักนิติธรรม (Rule of Law) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องใช้ อำนาจของกฎหมาย กฎระเบียบ ข้อบังคับในการปฏิบัติงานอย่างเคร่งครัด ด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติ และคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียฝ่ายต่าง ๆ

3.2.4) ความเสมอภาค (Equity) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องให้บริการ อย่างเท่าเทียมกัน ไม่มีการแบ่งแยกด้านชายหญิง ถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือ สุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม และ อื่นๆ อีกทั้งยังต้องคำนึงถึงโอกาสความเท่าเทียมกันของการเข้าถึงบริการสาธารณะของ กลุ่มบุคคล ผู้ด้อยโอกาสในสังคมด้วย

3.3) ประชาธิปไตย (Participatory State) ประกอบด้วย

3.3.1) การมีส่วนร่วม/การพยายามแสวงหาฉันทามติ (Participation/ Consensus Oriented) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องรับฟังความคิดเห็นของประชาชน รวมทั้งเปิดให้ ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับรู้ เรียนรู้ ทำความเข้าใจ ร่วมแสดงทัศนะ ร่วมเสนอปัญหา/ประเด็นที่ สำคัญที่เกี่ยวข้องร่วมคิดแก้ไขปัญหา ร่วมในกระบวนการตัดสินใจและการดำเนินงานและร่วม ตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน ทั้งนี้ ต้องมีความพยายามในการแสวงหาฉันทามติหรือข้อตกลงร่วมกัน ระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกลุ่มที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจะต้องไม่มีข้อ คัดค้านที่หาข้อยุติไม่ได้ในประเด็นที่สำคัญ

3.3.2) การกระจายอำนาจ (Decentralization) หมายถึง ในการปฏิบัติราชการ ควรมีการมอบอำนาจและกระจายความรับผิดชอบในการตัดสินใจและ การดำเนินการให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน ในระดับต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งมีการโอนถ่ายบทบาทและภารกิจให้แก่องค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นหรือภาค ส่วนอื่น ๆ ในสังคม

3.4) ความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Responsibility) ประกอบด้วย คุณธรรม/จริยธรรม (Morality/Ethics) ซึ่งหมายถึง ในการปฏิบัติราชการต้องมีจิตสำนึกความ รับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ให้เป็น ไปอย่างมีศีลธรรม คุณธรรม และตรงตามความคาดหวังของ สังคม รวมทั้งยึดมั่นในค่านิยมหลักของมาตรฐานจริยธรรมสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองและ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ประมวลจริยธรรมข้าราชการพลเรือน และจรรยาบรรณวิชาชีพ ตลอดจน คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของระบบราชการไทย

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขต กรุงเทพมหานครนี้ สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) ผลวิเคราะห์ระดับการดำเนินงานของวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครพบว่า ระดับการดำเนินงานของวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครโดยรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.92$) ส่วนระดับปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.98$)

2) ผลการการเปรียบเทียบการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครจำแนกตาม ขนาดของวัด สถานภาพ อายุตัว อายุพรรษา ระดับการศึกษาทางธรรม และระดับการศึกษาทางโลก พบว่า วัดที่มีขนาดต่างกัน และพระที่มีอายุตัวต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของอารามราษฎร์โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ส่วนพระที่มีสถานภาพ อายุพรรษา การศึกษาทางธรรม การศึกษาบาลี และการศึกษาทางโลกต่างกันมีความคิดเห็นต่อการดำเนินงานของอารามราษฎร์โดยรวมไม่แตกต่างกัน

3) ผลการวิเคราะห์การถดถอยเกี่ยวกับปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของจำนวน 8 ปัจจัย พบว่า ตัวแปรพยากรณ์ทั้ง 8 ตัวมีความสัมพันธ์พหุคูณรวมเท่ากับ 0.89 ($R=0.89$) โดยสามารถอธิบายความผันแปรการดำเนินงานของวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครโดยรวมได้ร้อยละ 0.80 ($R^2=0.80$) โดยตัวแปรหรือปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 5 ตัวแปร ได้แก่ปัจจัยการประสานงาน (X_6 Beta=0.30) ปัจจัยการตัดสินใจ (X_4 Beta=0.19) ปัจจัยการจัดองค์การ (X_1 Beta = 0.14) ปัจจัยการจูงใจ (X_5 Beta=0.12) และปัจจัยการรายงาน (X_7 Beta = 0.10) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของ โดยรวม (Y) โดยใช้การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณเมื่อใช้ตัวแปร โดยวิธี Enter ($n=382$)

ตัวแปรอิสระ x ₁ x ₄ x ₅ x ₆ x ₇	Unstandardized Standardized Coefficients			t	p
	Coefficients				
	b	S.E.	β		
(Constant)	0.46	0.09	-	4.75	0.00
การจัดองค์การ x ₁	0.13	0.03	0.14	3.89	0.00**
การตัดสินใจ x ₄	0.16	0.04	0.19	4.06	0.00**
การจูงใจ x ₅	0.10	0.03	0.12	2.81	0.00**
การประสานงาน x ₆	0.25	0.04	0.30	5.57	0.00**
การรายงาน x ₇	0.06	0.01	0.10	3.49	0.00**
R = 0.89 R ² = 0.80					

** $p < 0.01$

จากตารางที่ 1 สามารถอธิบายได้ว่า ตัวแปรปัจจัยการบริหารที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครโดยรวม (Y) มากที่สุด คือ การประสานงาน (X_6) คือ เมื่อมีการเปลี่ยนไป 1 หน่วย จะทำให้การดำเนินงานของวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครโดยรวม (Y) เปลี่ยนแปลงไป 0.30 หน่วยในทิศทางเดียวกัน รองลงมา คือ การตัดสินใจ (X_4) โดยเมื่อการตัดสินใจ (X_4) เปลี่ยนไป 1 หน่วย จะทำให้การดำเนินงานของวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครโดยรวม (Y) เปลี่ยนแปลงไป 0.19 หน่วย ในทิศทางเดียวกัน ส่วนการจัดองค์การ (X_1) การจูงใจ (X_5)

และการรายงาน (X_7) เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงไป 1 หน่วยจะส่งผลให้การดำเนินงานของวัดของอารามราชวรวิหารเขตกรุงเทพมหานครโดยรวม (Y) เปลี่ยนแปลงไป 0.14 หน่วย, 0.12 หน่วย และ 0.10 หน่วย ในทิศทางเดียวกัน ตามลำดับ

ดังนั้น เมื่อทราบค่าคงที่ (Constant) เท่ากับ 0.46 ทราบค่าน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนดิบ (b) และทราบน้ำหนักความสำคัญของตัวพยากรณ์ ซึ่งอยู่ในรูปคะแนนมาตรฐาน (Beta) จึงสามารถสร้างสมการถดถอย ได้ดังนี้

$$\text{สมการถดถอยในรูปคะแนนดิบ คือ } Y = a + b_1X_1 + b_4X_4 + b_5X_5 + \dots + b_7X_7$$

แทนค่าในสูตร $\hat{Y} = 0.46 + .13X_1 + .16X_4 + .10X_5 + .25X_6 + .06X_7$ เมื่อ $\hat{Y}$ = การดำเนินงานของวัดของอารามราชวรวิหารเขตกรุงเทพมหานครโดยรวมในรูปคะแนนดิบ

และสามารถสร้างสมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐานได้ ดังนี้ สมการถดถอยในรูปคะแนนมาตรฐาน คือ

$$\hat{Z} = B_1Z_1 + B_4Z_4 + B_5Z_5 + \dots + B_7Z_7 \text{ แทนค่าในสูตร}$$

$$\hat{Z} = 0.14Z_1 + .19Z_4 + .12Z_5 + .30Z_6 + .10Z_7 \text{ เมื่อ}$$

$$\hat{Z} = \text{การดำเนินงานของวัดของอารามราชวรวิหารเขตกรุงเทพมหานคร}$$

โดยรวมในรูปคะแนนมาตรฐาน

4) ผลการศึกษาปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงานของอารามราชวรวิหารเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า การดำเนินงานอารามราชวรวิหารเขตกรุงเทพมหานครมีปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดที่สำคัญสามารถสรุปได้ดังนี้

4.1) การแต่งตั้งเจ้าอาวาส เมื่อแต่งตั้งแล้วไม่สามารถถอดถอนได้ ถ้าไม่ผิดหลักพระธรรมวินัย กฎมหาเถรสมาคม และกฎหมายบ้านเมือง

4.2) ความประพฤติที่ไม่เหมาะสมและการขาดจิตสำนึกที่ไม่ตระหนักถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นต่อตนเอง วัด และพระศาสนา ของเจ้าอาวาสบางรูป

4.3) การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถตรงกับลักษณะงานที่ต้องปฏิบัติโดยเฉพาะวัดขนาดเล็กที่มีพระภิกษุจำนวนน้อยปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดอารามราชวรวิหารเขตกรุงเทพมหานคร และแนวทางการดำเนินงานของวัดของอารามราชวรวิหารเขตกรุงเทพมหานคร

5) ผลการศึกษาแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดอารามราชวรวิหารเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดอารามราชวรวิหารเขตกรุงเทพมหานครมีแนวทางในการแก้ไขซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้

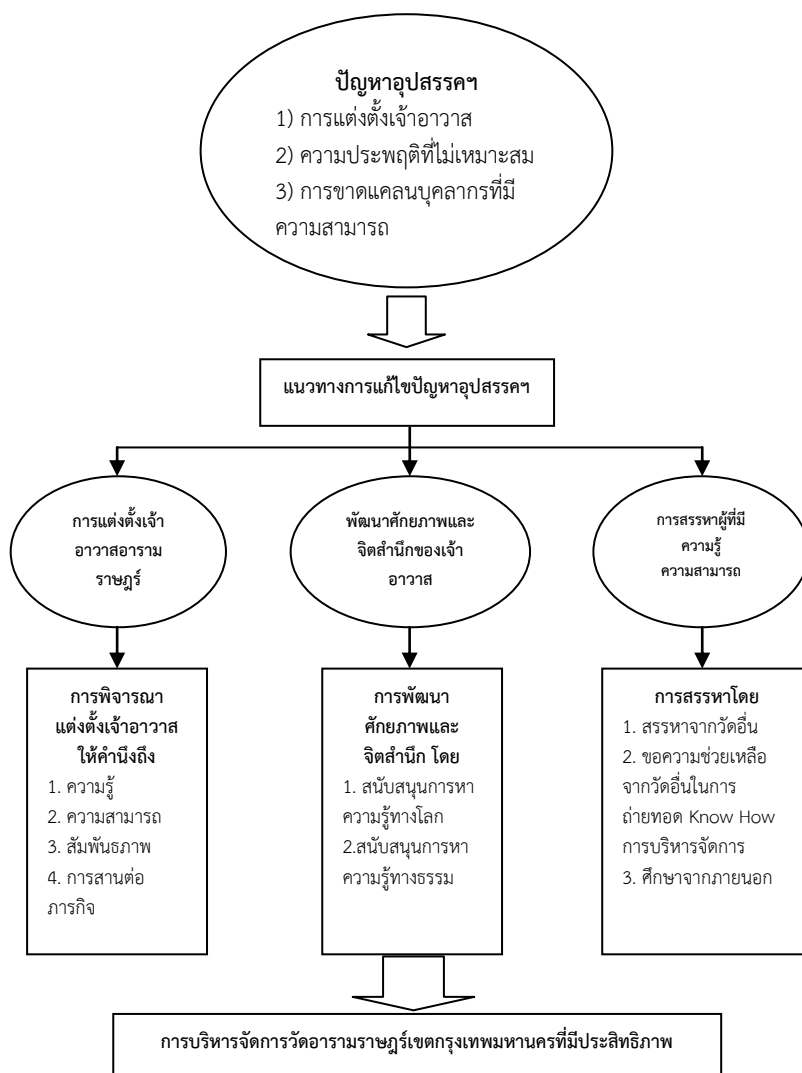
5.1) การพิจารณาแต่งตั้งเจ้าอาวาสควรคำนึงถึงศักยภาพ ความรู้ ความสามารถและสัมพันธภาพในการอยู่ร่วมกับพระภิกษุและบุคคลในชุมชนของสังคมเพื่อให้วัดและศาสนายู่ออด เพราะต้องรับภาระงานส่วนที่เกี่ยวข้องให้ดำเนินการต่อไปได้ภายใต้เงื่อนไขที่เจ้าอาวาสรูปเดิมเคยดำเนินการไว้

5.2) ควรพัฒนาศักยภาพและจิตสำนึกของเจ้าอาวาสให้ตระหนักถึงผลเสียที่อาจเกิดขึ้นต่อตนเอง วัดและศาสนา โดยส่งเสริมให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม เพื่อจะได้ปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีและเป็นการเพิ่มศักยภาพในการทำงาน

5.3) ควรพิจารณาสรรหาผู้ที่มีความรู้ ความสามารถจากวัดอื่นมาช่วยงาน หรือขอความช่วยเหลือจากวัดอื่นมาเป็นพี่เลี้ยงหรือถ่ายทอด สอนแนวทางการทำงานหรือประสานงานจากผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่เป็นบุคคลภายนอกก็ได้

ทั้งนี้ สามารถสรุปปัญหาอุปสรรคและแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร ดังภาพที่ 1 ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงตัวแบบแนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร

สรุปและอภิปรายผล

สำหรับการวิจัยนี้สามารถสรุปและอภิปรายผล โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

1) จากผลการวิเคราะห์ระดับการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร โดยรวม ที่พบว่า ระดับการดำเนินงานของวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครโดยรวม อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร ได้มีการดำเนินงานตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ทั้ง 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์อย่างต่อเนื่อง โดยมีเน้นความโปร่งใส และมีความสามารถในการใช้ดุลพินิจ เหตุผล มีการตั้งจุดมุ่งหมายและเป้าหมายในการดำเนินงานที่ชัดเจนและเป็นไปตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535 ทั้ง 6 ด้าน รวมถึงมีการลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นภายในวัดและเพิ่มวินัยในการบริหารจัดการด้านต่างๆ ซึ่งเป็นการเน้นหลักทำงานมากขึ้นโดยใช้ทรัพยากรน้อยลง (Do More with Less) ส่งผลให้ระดับการดำเนินงานของวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครโดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2554, น.215) ที่ได้ให้หลักในการบริหารจัดการวัดว่า ต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องใน 6 ด้าน ได้แก่ ด้านการปกครอง ด้านการศาสนศึกษา ด้านการศึกษาสงเคราะห์ ด้านการเผยแผ่ ด้านการสาธารณูปการ และด้านการสาธารณสงเคราะห์ และสอดคล้องกับผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระปลัดสมพงษ์ กวีวิโส (हरराधार) (2557) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่า รูปแบบการบริหารจัดการวัดนั้นประกอบด้วยองค์ประกอบจำนวน 6 ด้านได้แก่ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การเผยแผ่ พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณะสงเคราะห์ แต่ไม่สอดคล้องกับผลการวิจัยที่พบว่าพระสงฆ์ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นต่อรูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

2) จากผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของโดยรวม (Y) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 มีจำนวน 5 ตัวแปร สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ซึ่งสามารถอภิปรายได้ ได้แก่ ตัวแปรปัจจัยการประสานงาน ตัวแปรปัจจัยการตัดสินใจ ตัวแปรปัจจัยการจัดองค์การ และ ตัวแปรปัจจัยการรายงาน เป็นปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของโดยรวม (Y) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 สอดคล้องกับสมมติฐานของการวิจัยที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เป็นเพราะ ปัจจัยทั้ง 5 ประการนั้น เป็นองค์ประกอบสำคัญของการบริหารซึ่งในการพัฒนาการบริหารจัดการของวัดนั้นจำเป็นต้องปัจจัยการบริหารทั้ง 5 ประการมาใช้ควบคู่กันไป ดังนั้นตัวแปรปัจจัยการประสานงาน ตัวแปรปัจจัยการตัดสินใจ ตัวแปรปัจจัยการจัดองค์การ และตัวแปรปัจจัยการรายงาน จึงเป็นปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานของ ซึ่งผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระปลัดสมพงษ์ กวีวิโส (हरराधार) (2557) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา” โดยผลการวิจัยพบว่า หลักการพัฒนาวัดประกอบด้วยกิจกรรมคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน คือ การปกครองคณะสงฆ์ การศาสนศึกษา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา การสาธารณูปการ การศึกษาสงเคราะห์ และการสาธารณะสงเคราะห์ ซึ่งงานทั้ง 6 ด้านนั้นวัดจำเป็นต้องพัฒนาควบคู่กับการพัฒนาสภาพแวดล้อม บุคคล กิจกรรมการเรียนรู้

และกระบวนการดำเนินงาน โดยใช้หลักในการบริหารจัดการคือ 1) การวางแผน 2) การจัดองค์การ 3) การแต่งตั้งบุคลากร 4) การอำนวยการ 5) การควบคุม ควบคุมกันไป และสอดคล้องกับผลการวิจัยของพระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ) (2557) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2 โดยผลการวิจัยพบว่า ในการที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้พระสงฆ์สามารถให้มีความสามารถ มีทักษะและมีศักยภาพในการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ทำงานเพื่อพระพุทธศาสนาอย่างมีประสิทธิภาพนั้นจำเป็นต้องนำทฤษฎีกระบวนการบริหารของ Gulick and Urwick หรือ POSDCORB มาใช้ในการบริหารวัดให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ

3) จากผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า มีปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดใน 3 ประเด็นได้แก่ 1) การแต่งตั้งเจ้าอาวาส 2) ความประพฤติที่ไม่เหมาะสม และ 3) การขาดแคลนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ) (2557) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2 โดยผลการวิจัยพบว่า มีประเด็นปัญหาจากการขาดแคลนบุคลากร หรือพระภิกษุในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างถูกต้องถ่องแท้ รวมถึงการขาดแคลนบุคลากร หรือพระภิกษุที่มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการวัดอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ พระมหานพพล กนตสีโล (สายสินธุ์) (2557) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 15 โดยผลการวิจัยพบว่า มีประเด็นปัญหาด้านภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารงานทั้ง 6 ด้าน โดยปัญหาด้านภาวะผู้นำของพระสงฆ์ในการบริหารงานทั้ง 6 ด้านนั้น เกิดจากการขาดความโปร่งใส อันเป็นผลมาจากการขาดจิตสำนึกของผู้นำในการบริหารงานจนส่งผลต่อความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์

4) ผลการวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการแก้ไขปัญหาอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งพบว่า ในการพิจารณาแต่งตั้งเจ้าอาวาสนั้นควรคำนึงถึงศักยภาพความรู้ ความสามารถและสัมพันธภาพในการอยู่ร่วมกับพระภิกษุและบุคคลในชุมชนของสังฆมรรคมทั้งควรพัฒนาศักยภาพและจิตสำนึกของเจ้าอาวาส ในการแก้ปัญหาการบริหารจัดการนั้นควรพิจารณาสรรหาผู้ที่มีความรู้ ความสามารถมาทำงาน โดยผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิจัยของ โชติ บดีรัฐ (2554) ที่ได้วิจัยเรื่อง การบริหารงานของพระสงฆ์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา โดยผลการวิจัยพบว่า วิธีการในการพัฒนาการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 4 ควรมีวิธีการพัฒนาคนให้เก่ง มีความรู้ความสามารถ มีการพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารงาน โดยอบรมให้พระสงฆ์เป็นผู้นำในการพัฒนาจิตใจ จริยธรรม คุณธรรม จิตสำนึกของความเป็นผู้นำและส่วนร่วม รวมถึงการจัดให้มีความรู้และทักษะในเรื่องการป้องกันไม่ให้พุทธศาสนิกชนเสื่อมศรัทธาในพระพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะ

ในการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยด้านการบริหารที่มีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครของ” ครั้งนี้ มีข้อเสนอแนะของการวิจัย ดังนี้

1) ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1) ปัจจัยการจัดองค์การ ปัจจัยการตัดสินใจ ปัจจัยการจูงใจ ปัจจัยการประสานงาน และปัจจัยการรายงาน เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร ดังนั้น จึงควรมีการเสนอให้วัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร กำหนดนโยบายเกี่ยวกับการบริหารจัดการวัดในแต่ละปัจจัยดังกล่าว เพื่อให้การดำเนินงานของวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

1.2) แนวทางในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งสามารถนำไปใช้ในการแก้ไขปัญหาและอุปสรรคในการบริหารจัดการวัดอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานคร ตลอดจนการพัฒนาการบริหารจัดการวัดอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครได้ โดยการวัดของอารามราษฎร์เขตกรุงเทพมหานครนำแนวทางในการพัฒนาไปประยุกต์ในการพัฒนาการบริหารจัดการวัดของตนเอง โดยแนวทางดังกล่าวไประบุถึงกิจกรรมที่เป็นรูปธรรมในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการบริหารจัดการวัดของตนเอง ซึ่งทั้งนี้มีการกิจกรรมต่างๆ ที่ได้รับการระบุในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการบริหารจัดการวัดนั้น จะต้องมีการดำเนินการขั้นตอนของปัจจัยการบริหารซึ่งได้รับการวิจัยเชิงปริมาณ โดยจะต้องมีการปฏิบัติอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงมีการติดตามและประเมินผลกิจกรรมที่ดำเนินการพัฒนาหรือแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1) ควรมีการวิจัยเพื่อติดตามและประเมินผลความสำเร็จในการดำเนินกิจกรรมที่วัดดำเนินการเพื่อการพัฒนาหรือแก้ปัญหา

2.2) ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนากลุ่มอ้างอิงเพื่อสร้างแบบอย่างในการบริหารจัดการวัดของอารามราษฎร์ในเขตพื้นที่ภาคอื่นๆของประเทศไทย

บรรณานุกรม

- โชติ บดีรัฐ. (2554). การบริหารงานของพระสังฆาธิการในเขตการปกครองคณะสงฆ์ภาค 4 เพื่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.
- ตินาร์ บุญธรรม. (2555). พระมหากษัตริย์ไทยกับพระพุทธศาสนา. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญเกียรติ การะเวกพันธุ์ และคณะ. (2557). การจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับราษฎร์กรณีศึกษาเขื่อนปากมูล. กรุงเทพฯ : คณะรัฐศาสตร์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระครูสิริจันทนวินิฐ (บุญจันทร์ เขมกาโม). (2549). ภาวะผู้นำเชิงพุทธ. กรุงเทพฯ: นิติธรรมการพิมพ์.

- พระครูอุทัยกิจจารักษ์ (สุรางค์ สุจินโณ). (2557). **รูปแบบการบริหารจัดการการเผยแผ่พระพุทธศาสนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น**. ดุษฎีนิพนธ์สาขาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา:มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระปลัดสมพงศ์ กวีวิโส (หรรษาธาร). (2557). **รูปแบบการบริหารจัดการวัดเพื่อเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. ดุษฎีนิพนธ์สาขาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานพพล กนต์สีโล. (2557). **การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 15**. รายงานการวิจัย. สำนักวิจัยและพัฒนา. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระนครศรีอยุธยา.
- พิทยา บวรวัฒนา. (2541). **ทฤษฎีและแนวการศึกษา**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2559). **หลักธรรมาภิบาลของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี**. จาก <https://www.opdc.go.th>. (เข้าถึงเมื่อ 3 ตุลาคม 2560)
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). **คู่มือพระสังฆาธิการ**. สำนักเลขาธิการมหาเถรสมาคม. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.